

פרשת שמות – הרב ברוך רוזנבלום שנת תש"ע.

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת שמות. מתחילים בס"ד את חומש שמות, החומש השני במנין החומשים.

פִּתְחַת הַתּוֹרָה - {א} וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ...

החומש נקרא בשם 'שמות', כך אנחנו רגילים לקרוא לחומש הזה, על שם התיבה השניה בפרשה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת.

הַדְּבָרִים מְעֻגְנִים גַּם בַּדְּבָרִי מִדְּרַשׁ {בראשית רבה, פרשה ג, אות ה} - אָמַר רַבִּי סִימּוֹן, חֲמִשׁ פְּעָמִים כָּתִיב כָּאן אוֹרָה, כִּנְגַד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תוֹרָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר, כִּנְגַד סֵפֶר בְּרָאשִׁית, שָׁבוּ נִתְעַסֵּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבָרָא אֶת עוֹלָמוֹ. וַיְהִי אוֹר, כִּנְגַד סֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, שָׁבוּ יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵאֶפְרָה לְאוֹרָה.

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, כִּנְגַד סֵפֶר וַיִּקְרָא, שְׁהוּא מְלֵא הִלְכוֹת רַבּוֹת. וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, כִּנְגַד סֵפֶר בְּמִדְבָּר, שְׁהוּא מַבְדִּיל בֵּין יוֹצְאֵי מִצְרַיִם לְבָאֵי הָאֶרֶץ. וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאוֹר יוֹם, כִּנְגַד סֵפֶר מִשְׁנֵה תוֹרָה, שְׁהוּא מְלֵא הִלְכוֹת רַבּוֹת.

הרמב"ן בפתיחת הפרשה, קורא לספר הזה בשם 'חומש הגאולה'. לספר בראשית, הוא קורא 'תחילת היצירה'.

נחזור עוד מעט לדברי הרמב"ן, רק נקריא מה שכתוב במקום נוסף:

הנצי"ב בהקדמה לחומש שמות, מביא את דברי הבה"ג (בעל הלכות גדולות), שקורא לחומש הזה בשם 'ספר שני'. למרות שלשאר החומשים הוא נותן שמות ולא ספרות. לחומש בראשית הוא קורא 'בראשית', לחומש ויקרא הוא קורא 'כהנים', לחומש במדבר הוא קורא 'פקודים' ואילו לחומש דברים הוא קורא 'משנה תורה'.

החומש היחידי שלא זוכה לשם, הוא חומש שמות, שנקרא בלשונו בשם ספר שני.

כותב הנצי"ב {העמק דבר, פתיחה לספר שמות} - ושוותא דמרן זצ"ל ניתן ללמדנו בינה, שלא בחינם שינה השם בזה הספר, והיה לרבינו לקרוא כולם במספר: "חומש שני", "שלישי" וכו'; או "חומש שמות"; או על הענין המסוים שבו כמו יציאת מצרים או מתן תורה - כמו שקורא ספר במדבר "ספר הפקודים", וכמו שכתבתי במקומו הטעם. אלא בא ללמדנו דזה הספר ביחוד הוא שני לספר ראשית

הבריא, כי הוא חלק שני מזה הספר, היינו, בו נגמר סדר הבריא. וכמאמרם ז"ל: 'בראשית' - בשביל ישראל שנקראו ראשית". פירוש, תכלית העולם בכלל. הוא שיהא אומה אחת, "חלק ה' עמו" {דברים לב, ט}. וזה לא נשלם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו לתכליתם שיהיו ראויים להיות לאור גוים, להעמידם על ידיעת אלקי עולם, וכמו שביארנו בגוף הספר י"ב נ"א, על הפסוק "יצאו בני ישראל על צבאותם".

וזוהו תכלית הבריא שנברא לכבודו יתברך, כמו שכתוב: "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו" {ישעיהו מג, ז}, כמו שכתבתי בספר במדבר פרשת שלח על הפסוק "ואולם חי אני וימלא כבוד ה'" {במדבר יד, כא}.

נמצא דיציאת מצרים היא גמר הבריא, או מתן תורה, כמבואר עוד במדרש {בראשית רבה א}: "'בראשית' - בזכות התורה שנקראת ראשית", והיינו כדאיתא בעבודת כוכבים {דף ג' ע"א}: 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי' {בראשית א לא} - מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית: אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו". נמצא דמתן תורה הוא גמר הבריא, והיינו הך דיציאת מצרים, שאז היו ראויים ישראל לקבל התורה ולהשלים הבריא ולבא בזה לתכלית יצירתם. והרי זה אצל עם ה' כמו דעת אנושי ומדות ישרות של תורת האדם, אשר אף-על-גב שלא הגיע תבל ומלואה לזה השלמות עד אחר זמן רב אחר בריאת שמים וארץ, וגם כהיום יש הרבה בני אדם שלא הגיעו לזה המעלה, מכל מקום הדבר מושכל גם לאומות העולם דרך זה היה תכלית מעלת האדם. וכך יש לנו להאמין, דאף-על-גב שלא ניתנה התורה וחקותיה עד אחר יציאת מצרים, וגם עתה יש הרבה מישראל שלא הגיעו לדעת תורה, מכל מקום רק התורה היא תכלית מעלת ישראל, שנוצרו "לברית עם לאור גוים" {ישעיהו מב, ו}.

נמצא דספר שמות הוא ספר שני להראשון, כמו שהמה ענין אחד ובו שני חלקים של ספר הבריא.

עד כאן דברי הנצי"ב.

לכאורה, היינו צריכים לסיים את הספר הזה בפרשת משפטים, ואז יש לנו המשך – תרומה, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודים... יש לנו עוד חמש פרשיות מעבר לזה, מה ההמשך של זה?

גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

ממילא אומר הרמב"ן, מעמד סיני הוא לא סיום של חומש בראשית, הסיום הוא רק לאחר שהקב"ה השרה את שכינתו, כמו שהיה באוהל האבות הקדושים.

אבל הרמב"ן כותב כאן יסוד – דע לך ש"ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות כולם שהם כעין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמז להודיע כל העתיד לבא להם" – כל מה שאירע לאבות, אירע לבנים. אם תעבור על חומש בראשית, מתחילתו ועד סופו, תראה שכל מה שקרה לאבות, הבנים יעברו את זה מחדש.

אנחנו רוצים בע"ה לעמוד על דברי הרמב"ן, כי זה יביא אותנו לנושא המרכזי שאנחנו רוצים לעסוק בו:

בספר **זאת ליעקב**, לאחר שהוא מביא את דברי הרמב"ן ואת דברי הנציב, הוא עומד על דברי חז"ל שעומדים בכמה וכמה מקומות על מה שאירע לבנים.

הרמב"ן עוסק בזה בתחילת ספר בראשית **יב, יז ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ**.

אברהם אבינו הולך לארץ ישראל, לאחר שהקב"ה אומר לו **"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך"**, והקב"ה מבטיח לו **ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך ויהיה ברכה**.

אומר רש"י - **ואעשך לגוי גדול**. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם.

אברהם מגיע לארץ ישראל, ואין בארץ ישראל מה לאכול – ניסיון הרעב של אברהם אבינו.

אברהם אבינו יורד למצרים, ושם הוא שוהה. מהללים את אשתו והיא נלקחת ממנו לפרעה, הקב"ה מכה את פרעה בנגעים גדולים ופרעה משחרר את שרה. **יב, טז ולאברהם היטיב בעבורה** – פרעה נותן לו מתנות, והוא חוזר לארץ ישראל. עפ"י מה שכתוב **בסדר הדורות**, כל ההתרחשות הזאת נמשכת שלושה חודשים.

אומר הרמב"ן - **ויהי רעב בארץ**. הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת והמצרים עשקו אותו חנם לקחת את אשתו והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים והוציא משם במקנה בכסף ובזהב וגם צוה עליו פרעה אנשים לשלחם. ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים

את השאלה הזאת שואל הרמב"ן ועונה גם תשובה. אבל אני רוצה להוסיף דברים, שלכאורה מתחברים היטב עם היסוד שכתוב בחז"ל, דוקא בבראשית רבה :

שואלים חז"ל – למה היום הראשון נקרא 'אחד' ?

אומר המדרש תשובה מאוד מעניינת לבראשית רבה, פרשה ג, אות ט - **אמר רבי שמואל בר אמי, מתחלת ברייתו של עולם נתאנה הקדוש ברוך הוא לעשות שתפוחות בתחתונים, מה נפשו, אם לענין החשבון, לא היה צריך למימר אלא אחד, שנים, שלשה, או ראשון, שני, ושלישי. שמה אחד, שני, שלישי, אמתהא. אמתהא פרע להם הקדוש ברוך הוא, להלן בהקמת המשכן, שנאמר (במדבר ז, יב): ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו, ראשון לברייתו של עולם, אמר הקדוש ברוך הוא כאלו באותו יום בראתי את עולמי.**

עד שלא הקריבו את הקרבן הראשון, לא הושלמה מלאכת הבריאה. **ויהי המקריב ביום הראשון**, זו השלמה למלאכת הבריאה.

אם ככה נוכל להבין, שגם הפרשיות שעוסקות בבניית המשכן – תרומה, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודי, זו השלמה לבריאת העולם. כי מתי הגיע העולם לשלמותו?! כשהקב"ה השרה את שכינתו בתחתונים, כמו שכתוב במדרש. ברגע שהשרה הקב"ה את שכינתו והיה המשכן, הגיע העולם לתיקונו.

עד כאן הדברים שניתן להוסיף על דברי הנצי"ב, והאמת היא, שהם גם דברי הרמב"ן במקום.

כותב הרמב"ן בפתיחת החומש - השלים הכתוב **ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות** שהם כענין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמז ולהודיע כל עתיד לבא להם. ואחרי שהשלים היצירה, התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם.

ונתייחד ספר ואלה שמות **בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש ובגאולה ממנו** ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם, אף על פי שכבר נכתב זה, בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות, כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים, אף על פי שיצאו מבית עבדים, עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם, נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלות אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו

אל-העם ויאמרו מה-זאת עשינו כי-שלחנו את-ישראל מעבדנו.

לזה יש הקבלה בתורה, במעשה לבן ויעקב. יעקב בורח מלבן... {לא, כב} ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב: {כג} ויקח את-אחיו עמו וירדף אחריו דרך שבעת ימים וידבק אתו בהר הגלעד.

יוצא, שמה שעשה לבן ליעקב, זה בדיוק מה שעשה פרעה לישראל.

לאחר פרשת בשלח, מגיע פרשיות יתרו-משפטים, שני פרשות שעוסקות במתן תורה. כל היסוד של מתן תורה, יונק ממעשה העקידה.

כותב הפרקי דרבי אליעזר {פרק לא} – רבי חנינא בן דוסא אומר אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה אפרו של איל הוא יסוד שעל גבי המזבח הפנימי, שנאמר {שמות ל, י} וכפר אהרן על-קרנותיו אחת בשנה. גידיו של איל הם עשרה כנגד עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם. עורו של איל הוא אזור מתניו של אליהו, שנאמר **שתי קרניו של איל שופרות, בשל שמאל תקע בו הקב"ה על הר סיני, שנאמר {שמות יט, יט} ויהי קול השופר הולך וחקק מאד. וקרן של ימין הוא גדול מן השמאל ועתיד לתקוע בו לעתיד לבוא בקבוצ של גלויות, שנאמר {ישעיה כז, יג} ויהי ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'.**

הקב"ה נתן לנו על הר סיני את עשרת הדיברות. למה את עשרה הדיברות?

אומר רש"י {פרקי אבות, פרק ה} – עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם. וכנגדם עשה הקב"ה לישראל עשר מכות במצרים, עשר על הים, ונתן כנגדם לבניו, עשרת הדיברות.

יוצא, שעשרת הדיברות שזכינו לקבל, יונקים מעשרת הניסיונות של אברהם אבינו. אם ככה, גם פרשת יתרו וגם פרשת משפטים - עשרת הדיברות ומעמד הר סיני, מתחבר למה שעשו האבות הקדושים. האבות הקדושים התנסו בבראשית, אנחנו מקבלים את השכר בחומש שמות.

אומרת התורה {בראשית כו, ה} **עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתי.**

כותב בעל הטורים - עקב אשר שמע וגו'. יש בפסוק יו"ד תיבות כנגד יו"ד הדברות שבהם עקב תיבות וכנגדם נתנסה יו"ד נסיונות וקיים עולם שנברא ב' מאמרות.

מפני הרעב לגור שם בארץ והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים כאשר אמר {שמות א כב} וכל הבת תחיון כל הרעיון היה כדי לקחת את בנות ישראל ולהשיא אותן למצרים והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבד מאד והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים. כל מה שעבר אברהם אבינו, יעברו ויחוו בניו במצרים.

מקור דברי הרמב"ן, מדברי מדרש {בראשית רבה, פרשה מ אות ו} - אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו צא וכבש את הדרך לפני בניך תלך אתה הראשון. אתה תכין את הדרך לבניך, את מוצא כל מה שכתוב באברהם כתיב בבניו, וכאן בא המדרש ועושה הקבלה באברהם כתיב {בראשית יב, י}: ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב {בראשית מה, ו}: כי זה שנתיים הרעב בקרב הארץ. באברהם כתיב: וירד אברהם מצרימה לגור שם, ובישראל כתיב {במדבר כ, טו}: וירדו אבותינו מצרימה. באברהם כתיב: לגור שם, ובישראל כתיב {בראשית מז, ד}: לגור בארץ כנען. באברהם כתיב: כי כבד הרעב בארץ כנען, בישראל כתיב {בראשית מג, א}: והרעב כבד בארץ. באברהם כתיב: ויהי כאשר הקריב בישראל כתיב {שמות יד, י}: ופרעה הקריב. באברהם כתיב והרגו אתי ואתך יחיו, ובישראל כתיב {שמות א, כב}: כל הבן הילוד היארה תשליכהו. באברהם כתיב: אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וגו', ובישראל כתיב {שמות א, כ}: וייטב אלקים למילדת. באברהם כתיב: ויהי כבוא אברהם מצרימה, ובישראל כתיב {שמות א, א}: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. באברהם כתיב: ואברהם כבד מאד במקנה, ובישראל כתיב {תהלים קה, לז}: ויוציאם בכסף וזהב. באברהם כתיב: ויצו עליו פרעה, ובישראל כתיב {שמות יב, לג}: ותחזק מצרים על העם. באברהם כתיב: וילך למסעיו, ובישראל כתיב {במדבר לג, א}: אלה מסעי בני ישראל.

הספר זאת ליעקב עומד על הפרשיות בספר שמות, שכל פרשה מקבילה למה שקרה לאבות הקדושים.

לפי מה שאמרנו עכשיו, אפשר לסכם ששלושת הפרשיות – שמות – וארא – בא, הם כנגד מה שאירע לאברהם אבינו: אברהם ירד למצרים, לקחו את אשתו, פרעה הוכה ולבסוף נתן לאברהם רכוש רב. כנגד זה כתוב בפרשת שמות – עם ישראל ירדו למצרים, רצו לזרוק את הזכרים ליאור, הקב"ה הכה את מצרים בנגעים גדולים ולבסוף בפרשת בא, כל אחד יצא עם תשעים חמורים עמוסים מביצת מצרים.

פרשת בשלח עוסקת במה שאירע לאחר שפרעה משחרר את עם ישראל. הם עוברים בים סוף... {שמות יד, ה} ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו

דבר נוסף, כולנו יודעים מה נתן אליעזר לרבקה, שנאמר {כד, כב} וְהָיָה כְּאִשֶּׁר כָּלֹו הַגְּמִלִים לְשִׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וַשָּׁנִי צְמִידִים עַל יָדָיָה עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם.

אומר רש"י - בקע. רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת, ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצמדות, עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן. כל זה יונק מהאבות הקדושים.

רש"י בפרשת תרומה, על הפסוק {כו, טו} וַעֲשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים.

אומר רש"י - ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שיד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזרזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקדם לכן.

מאיפה הביא יעקב אבינו את הקרשים?

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה צד, אות ד} - וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֹא בְּאֶרֶץ שֹׁבַע (בראשית מו, א), לְהִיכֵן הַלֶּךְ מֵהָיָה לוֹ לַחֲפֹשׁ שָׁם? אָמַר רַב נַחֲמָן שֶׁהַלֶּךְ לָקַץ אֶרְדִּים שְׁנֹטֵעַ אֲבָרָהָם זָקֵנוּ בְּבֶאֱר שֹׁבַע, הִיךְ מֵהָ דָאֵת אִמְרָה זֶה שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כא, לג): וַיִּטַּע אִשָּׁל בְּבֶאֱר שֹׁבַע וגו'...

אם ככה, כל העניין שנטע יעקב אבינו את הארזים במצרים, היה כדי להכין לבניו את המשכן. ארבע פרשיות שעוסקות במשכן, כולם יונקות מספר בראשית.

בשעה שמשא רבינו מבקש מהקב"ה שימחל לישראל על חטא העגל, בזכות מה הוא מבקש?! בזכות האבות, שנאמר {לב, יג} זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם.

אומר רש"י - לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו לשרף עליך באור כשדים. אם להריגה, זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן, ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי (פסוק י) ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחת.

אם ככה מובן היטב, למה הבה"ג קורא לספר שמות בשם 'חומש שני' - כיון שספר בראשית שהוא הראשון עדיין לא הושלם. חומש שמות הוא החלק השני, שמשלים את מה

שהתחילו האבות בחומש בראשית, ומשלימים הבנים בחומש שמות.

אנחנו רוצים בע"ה להוסיף על כך דבר נוסף. אבל כדי להגיע לנושא הזה, אנחנו צריכים בע"ה להיכנס לעומק הדברים:

אומרת התורה - {ב, א} וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֹוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּית לֹוִי.

נשאלת השאלה - מה זה וַיֵּלֶךְ?

לא מצאנו בתורה לשון 'הליכה' בהקשר של חתונה. מצאנו 'הליכה' מלשון של עצה, שנאמר {תהילים א, א} אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רָשָׁעִים.

אומרת הגמרא {מסכת סוטה יב, א} - {שמות ב-א} וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֹוִי לְהִיכֵן הַלֶּךְ, אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרַב זְבִינָא שֶׁהַלֶּךְ בְּעֵצַת בֵּיתוֹ. תָּנָא עֲמֶרְם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה כִּיּוֹן שְׂרָאָה שֶׁאָמַר פְּרַעָה הִרְשַׁע כָּל הַבָּן הַיּוֹדֵה תְּשִׁלִּיכוּהוּ אָמַר לְשׂוֹאֵנוּ אָנוּ עֹמְלִין עִמָּד וְגִירֵשׁ אֶת אֲשֵׁתוֹ, עִמָּדוֹ כּוֹלֵן וְגִירֵשׁוֹ אֶת נְשׁוֹתֶיהֶן. אָמַרְהוּ לֹו בֵּיתוֹ אָבָא קָשָׁה גְזִירְתְּךָ יוֹתֵר מִשֵּׁל פְּרַעָה, שְׁפָרַעָה לֹא גָזַר אֲלָא עַל הַזְכָּרִים וְאֵתָה גְזִירַת עַל הַזְכָּרִים וְעַל הַנְּקִיבוֹת, פְּרַעָה לֹא גָזַר אֲלָא בְּעוּהָ"ז וְאֵתָה בְּעוּהָ"ז וְלַעוּהָ"ב, פְּרַעָה הִרְשַׁע סָפֵק מִתְקִימַת גְזִירָתוֹ סָפֵק אִינָה מִתְקִימַת אֵתָה צָדִיק בּוֹדָאִי שְׁגִזִּירְתְּ מִתְקִימַת, שֶׁנֶּאֱמַר {איוב כב-כח} וְתִגְזֹר אֹמֵר וַיִּקֶּם לָךְ עִמָּד וְהַחֲזִיר אֶת אֲשֵׁתוֹ עִמָּדוֹ כּוֹלֵן וְהַחֲזִירוֹ אֶת נְשׁוֹתֶיהֶן.

במאמר המוסגר, זה לא קשור לנושא, רק להטעים את השיחה:

ראיתי בתורה תמימה, שעונה תירוץ מאוד יפה, לפי דבריה של מרים.

הוא מביא את דברי הגמרא {מסכת ברכות י, א} שמשפּרַת, שהנביא ישעיהו בן אמוץ בא לחזקיה המלך, ואמר לו צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי מה כבר עשיתי?! אמר ליה משום דלא עסקת בפריה.

שואלים המפרשים - איפה מצאנו שעל ביטול מצוה של פריה ורביה יש עונש של 'מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם'?

הוא ביטול מצות עשה של פריה ורביה, בשביל זה צריך לקבל עונש כזה?!

הרבה תשובות בדבר.

כותב התורה תמימה - אמרה מרים לעמרם: הדרך היחידה להגיע לעולם הבא היא רק דרך העולם הזה - 'אתה גוזר גם

בעולם הזה וגם בעולם הבא. כי אם לא יגיעו לעולם הזה, לא יהיה להם עולם הבא. אפילו אם יבואו לעולם הזה לחמש דקות, ויזרקו אותם למים, יהיה להם חלק לעולם הבא.

* ד"א, כותב ר' אייזיק שר- בוא ותראה מה אדם מצווה לעשות בשביל חסד. אמרה מרים לאביה "בוא ותראה כמה אדם צריך להתאמץ בשביל לעשות חסד - שווה לאישה לסחוב ברחמה עובר תשעה חודשים, עם כל הייסורים, עם כל צער הלידה וצער העיבור, מתוך ידיעה שהיא לא תזכה לגדל אותו, אבל כדי לזכות נשמה לעולם הבא זה שווה לה !

אם שווה לאשה כל צער העיבור, כדי להביא נשמה אחת לחיי העולם הבא, מכאן נבין כמה שווה לטרוח לקרב יהודי לאבינו שבשמים, כדי לזכות אותו לחיי עולם הבא !

יוצא, שאם אדם לא מתחתן, הוא מונע מנשמות לבוא לעולם הבא !

אם חזקיה היה מתחתן, היו נולדים לו ילדים. אמנם לא הגונים, אבל בכל זאת, כדי להגיע לעולם הבא, הם חייבים להגיע לעולם הזה.

לכן אמר הנביא לחזקיה - **"מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא"** - מידה כנגד מידה - כמו שאתה מנעת מנשמות להגיע לעולם הבא, כך גם לך לא יהיה עולם הבא.

כך מביא התורה תמימה.

באים המפרשים ושואלים שאלה - {א} וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. למה התורה מעלימה את שמות ההורים של משה רבינו ?

בפרשת שבוע הבא נדע מה שמותם. שם כתוב את כל השושלת של משה ואהרן במפורש. אבל בפרשה הזאת התורה מעלימה את שמותיהם. למה ?

זו שאלתו של המהר"ל (גור אריה פרק א, טו. גבורות ה', פרק טז) בשני מקומות :

אומר המהר"ל - משה רבינו היה מתוקן לגאולה, מששת ימי בראשית.

כשברא הקב"ה את עולמו, הוא החליט שעם ישראל יצטרך לעבור זיכרון כדי לקבל את התורה, כמו שאומרים חז"ל, שבפסוק השני בתורה כבר מצוינים ארבעת הגלויות :

אומרים חז"ל (בראשית רבה, פרשה ב, אות ד) - והארץ היתה תהו ובהו. והארץ היתה תהו, זה גלות בבל, שנאמר (ירמיה ד, כט): ראיתי את הארץ והנה תהו. ובהו, זה גלות מדי (אסתר ו, יד): ויבהלו להביא את המן. וחשך, זה גלות

יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. על פני תהום, זה גלות ממלכת הרשעה, שאין להם חקר כמו התהום, מה התהום הזה אין לו חקר, אף הרשעים כן. ורוח אלהים מרחפת, זה רוחו של מלך המשיח... אחרי ארבעת הגלויות, יבוא משיח צדקנו.

יש תהליך מכוון לבריאה, והיות והקב"ה ידע שכדי לקבל תורה, צריכים לזכך את עצמנו, והזיכוך הזה יעבור דרך מצרים, כמו שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (טו, יג) { ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה. משה רבינו, מראשית הבריאה, נשמתו כבר מוכנה להיות הגואל. הראיה לכך, שהמטה של משה כבר הוכן מששת ימי בראשית, ערב שבת בין השמשות. עוד לפני שנשמתו יורדת לעולם, כבר מכינים לו את המטה !

כותב המהר"ל {אומר את זה בשפה שלנו}:

בדר"כ הבנים יונקים מהאבות, שנאמר **ברא כרעא דאבוא** - האבא מוריש לילדים תכונות מסוימות. אם היה כתוב השם של אבא, היית אומר - זה שמשה נבחר להיות הגואל, זה בגלל שאבא שלו הוא עמרם !

זה נכון, אומר המהר"ל, אם תחפש בכל עם ישראל מי מתאים להיות האבא של משה, ודאי שזה עמרם !

למה ?

כי מתוך הארבעה שמתו בעטיו של נחש, מופיע עמרם אביו של משה, שנאמר {מסכת ב"ב יז, א} **תנו רבנן ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד.**

אם ככה, אומר המהר"ל - אם התורה היתה כותבת לך "וילך עמרם ויקח את יוכבד, ונולד להם משה", היית אומר - משה נבחר להיות הגואל בזכות הוריו. למה ?

כי עמרם היה גדול הדור ויוכבד היתה בתו של לוי, מהשידוך הזה יצא משה רבינו !

רצתה התורה לומר לך יסוד - תשמע אדוני, זה שמשה רבינו נהיה משה, זה לא בגלל עמרם ויוכבד. גם אם הוא לא היה נולד מעמרם ויוכבד, אלא משלמה ושרה, הוא היה עדיין חשוב ונבחר להיות הגואל ! אל תייחס את הכוחות שלו לעמרם ויוכבד ! לכן העלימה התורה את שמות ההורים.

אבל דבר אחד התורה כן כותבת, אומר המהר"ל, התורה אומרת לך, שמשה רבינו חייב לצאת משבט לוי, ולכן התורה לא כותבת לך **"וילך איש ויקח אשה"**, אלא **"וילך איש מבית**

להם טרף מזונם ? לפיכך נתן להם לבני לוי כל קדש שעלה לשמו, שנאמר {דברים יח, א} אֲשִׁי ה' וְנִחַלְתוּ יֶאֱכְלוּ.

עד כאן פרקי דרבי אליעזר {פרק לז}.

אם ככה, נותן השם היה הקב"ה. יוצא עפ"י הדברים, שישנה מחלוקת מתי ברוך הקב"ה: רש"י מביא בשם מדרש, שגבריאלי העלה אותו למעלה ואז ברוך אותו הקב"ה לאחר הלידה. וכאן, בפרקי דרבי אליעזר מופיע, שזה קרה בשעה שהוא עבר את מעבר יבוק.

במדרש {בראשית רבה, פרשה ע, אות ו} מופיע נוסח שונה - רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר כותי אחד שאל את רבי מאיר אמר לו אין אתם אומרים יעקב אמתית תמיד אתם אומרים שיעקב הוא עמוד האמת דכתיב (מיכה ז, כ): תתן אמת ליעקב, זה נכון ? אמר לו הן. אמר לו ולא כך אמר והרי הבטיח: וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך נכון או לא ? אמר לו הן. אמר לו הפריש שבטו של לוי אחד מעשרה, למה לא הפריש אחד מעשרה לשנים שבטים אחרים הרי יש לו י"ב שבטים, אם ככה, חסר לו להפריש עוד 0.2. אמר לו ר' מאיר וכי שנים עשר הן והלא ארבעה עשר הן למה אתה אומר שנשאר לו להפריש רק 0.2, יש לו להפריש עוד 0.4, שנאמר (בראשית מח, ה): אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי שצירף יעקב את מנשה ואפרים למנין השבטים, אמר לו הגוי כל שכן אוסיפתא מיא אוסיף קמחא איזה מין תשובה אתה עונה לי ? אמר לו ר' מאיר אין את מודה לי שהם ארבע אמהות אתה מודה שליעקב היו ארבע נשים ? אמר לו הן. אמר לו צא מהם ארבעה בכורות לארבע אמהות יוצא שיש מהם ד' בכורות, הבכור קדש ואין קדש מוציא קדש הבכור קדוש בפני עצמו ולא מחשיבים אותו. אם ככה, נשאר רק עשרה להפריש ולכן הוא הפריש רק אחד ! אמר לו אשריך ואשרי אמתך שאת שרי בתוכה.

רבותי, אני לא אכנס לכל החשבון, אם הוא נכון או לא. למה לא ?

כיון ששואלים המפרשים במקום - אם זה התירוץ, יוצא שנשאר ליעקב אחד ספייר, כי גם מנשה היה בכור. אם ככה, תוציא גם אותו ממנין השבטים, וישיאר לך תשע. נע' פירוש מהרז"ו במקום}

בפרשה שלנו, מקבל שבט לוי מעמד מיוחד. השבט היחיד ש- 210 שנים לא עבד עבודת פרך, היה שבט לוי.

נאמר בתורה {שמות א, יג} ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך.

אומר רש"י - בפרך. בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו.

לוי ויקח את בת לוי". משה רבינו היה חייב להיוולד משבט לוי, ולא משנה למי מהשבט.

נשאלת השאלה - למה ?

אומר המהר"ל {גבורות ה', פרק טז} - שבט לוי, היה שבט מובדל מן החומר, ולכן הוא גם לא היה בשעבוד מצרים, ולכן ממנו יכל לצאת משה רבינו.

מה המיוחד בשבט לוי ?

תשאלו כל אחד - מי נתן את השם של לוי ?

יגידו כולם - לאה. למה ?

כי כתוב בפסוק {בראשית כט, לד} ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי כי-ילדתי לו שלשה בנים על-כן קרא-שמו לוי.

אבל אומר רש"י - קרא שמו לוי. תמהתי שבכולם כתיב ותקרא, וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאלי והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות קראו לוי.

*הרשב"ם כותב, שיעקב אבינו נתן לו את השם.

יוצא, ששבט לוי הוא השבט היחיד שהקב"ה נתן לו את שמו.

מדרש האגדה הזה שמביא רש"י, מופיע בנוסח שונה בפרקי דרבי אליעזר {פרק לז}.

לאחר שיעקב אבינו סיים את מאבקו עם שרו של עשו, ונעשה צולע בירכו, רצה יעקב לחזור חזרה לנשותיו ולילדיו, ניסה לעבור את מעבר יבוק ופתאום הופיע שוב פעם שרו של עשו:

אומר הפרקי דרבי אליעזר {פרק לז} - רצה יעקב לעבור את מעבר יבוק ולהתעכב שם, אמר לו המלאך לא כך אמרת לי עשר אעשרנו לך {שם כח, כב}. מה עשה יעקב, לקח את כל מקנה קנינו שהביא מפדן ארם, והיו חמשת אלפים וחמש מאות צאן. ועוד אמר המלאך ליעקב והלא יש לך בנים ולא עשרת אותם לי, מה עשה יעקב, הפריש ארבעה בכורות לארבע אימהות, ונשתייר שמונה. התחיל משמעון וגמר בבנימין שבמעי אמו, ועוד התחיל משמעון וגמר בלוי, ועלה לוי מעשר קדש לה', שנאמר {ויקרא כז, לב} העשירי יהיה קדש לה'. ירד מיכאל המלאך ונטל לוי והעלה לפני הקב"ה ואמ' לפניו רבון כל העולמים זה הוא גורלך וחלקך ממעשר ופשט הקב"ה יד ימינו ואמ' שיהיו לוי ובניו משרתים לפניו בארץ כמלאכי השרת בשמים אמר מיכאל לפני הקב"ה רבון כל העולמים המשרתים למלך אינו נותן

נשאלת השאלה - מה פירוש הדבר 'עבודה קשה' ?

אומרים חז"ל {שמות רבה, פרשה א, אות יא} - ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך. רבי אלעזר אמר בפה רה. רבי שמואל בר נחמן אמר בפרכה, וכן עשו לכל אחד מן ישראל, כל מה שעשו הלבנים ביום ראשון שמו עליו לגזרה, שיעשה כנגדן בכל יום ויום. וימררו את חייהם בעבדה קשה וגו', בתחלה בחמר ובלבנים, ולבסוף ובכל עבדה בשדה, ולבסוף את כל עבדתם. מהו את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך, רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן, מלימד שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים, ומלאכת נשים לאנשים.

כותב הרמב"ם {הלכות עבדים פרק ראשון, ו} - כל עבד עברי אסור לעבד בו בפרך. ואיזו היא עבודת פרך זו עבודה שאין לה קצבה ועבודה שאינו צריך לה אלא תהיה מחשבתו להעבירו בלבד שלא יבטל.

אומרת הגמרא {מסכת סוטה יא, א-ב} - ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך, רבי אלעזר אמר בפה רך.

אומר רש"י - בפרך בפה רך. משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה.

היה כאן פיתוי בכסף ופיתוי בדברים. למה הכוונה ?

אומרת הגמרא {מסכת סוטה יא, א} - תנא דבי ר' אלעזר בר' שמעון מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסטניס אני מי שהיה אומר "יש לי פריצת דיסק" אמרו לו כלום איסטניס אתה יותר מפרעה לפרעה יש יותר דיסקים ממך. אם הוא עובד, גם אתה יכול לעבוד ! ©

כל התירוצים לא היו אקטואליים, בזמן שהיו רואים את פרעה עובד.

אומר המדרש {תנחומא, במדבר, פרשת בהעלותך, אות כ} - שבשעה שאמר פרעה (שמות א, יא): הבה נתחכמה לו, וישימו עליו שרי מסים, קבץ את כל ישראל ואמר להם בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה, הינו דכתיב (שמות א, יג): ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך, בפה רך, נטל סל ומגרפה, מי היה רואה את פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה בלבנים ולא היה עושה, מיד הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו בכל כחן, לפי שהיו בעלי כח וגבורים, כיון שחשכה העמיד עליהם נוגשים ואמר להם חשבו את הלבנים, מיד עמדו ומנו אותם, ואמר להם כזה אתם מעמידים בכל יום ויום. מנה את הנוגשים של מצרים על השוטרים של ישראל, והשוטרים התמנו על יתר העם, וכשאמר להם (שמות ה, ז): לא תאספון לתת תבן לעם, היו באין הנוגשים ומונין את הלבנים ונמצאו חסרות, היו

מכין הנוגשים את השוטרים, שנאמר (שמות ה, יד): ויכו שטרי בני ישראל, והיו השוטרים מכין על יתר העם ולא היו מוסרין אותן בידי נוגשים, ואומרים מוטב אנו ללקות ולא יכשלו יתר העם.

במדרש הגדול, וכך מופיע גם במדרש תורה שלמה מובא שפרעה הציע כסף.

ניקח למשל דוגמא:

באו ליהודים ואמרו להם - "רבותי, 100\$ ללבנה, עשר לבנים מקבלים בונס !"

נו, יהודים מקבלים כסף, למה שלא יעבדו ? ! ©

כולם עובדים ברוך ה', בסוף היום סיימו לעבוד, אמרו - "רבותי, בואו ונלך לקבל כסף" (ישנה מחלוקת בחז"ל, אם הם שילמו להם או לא).

למחרת אמרו להם - "רבותי, מה שעשיתם אתמול בכסף, היום בלי כסף !"

לזה אומר רש"י - בפרך בפה רך. משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה.

מספר המדרש הגדול {שמות יג} - ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך. ר' אלעזר אמר בפה רך. אמרו כל מי שהוא עושה לבנה נוטל שקל כדי לפתות את ישראל, והיו מיגיעין עצמן יתר מדאי כדי ליטול שכר הרבה, חוץ מעמרם שלא נתפתה לבו אלא היה עושה לבנה בכל יום ולבסוף מהו אומר {ה, ה} ואת מתכונת הלבנים אשר הם עושים תמול שלשום תשימו עליהם לא תגרעו ממנו. ואפילו תבן לא נתנו להם כל שכן שכר... ד"א בפרך איזו היא עבודת פרך ? זו עבודה שאין לה קצבה.

הבאר יוסף, לר' יוסף סלנט, מבאר עפ"י זה גמרא {מסכת פסחים לט}:

שואלת הגמרא {שם לט, א} - למה נמשלו מצריים כמרור ?

אומר רש"י במקום - למה נמשלו כמרור. דכתיב (שמות א) וימררו את חייהם על שום שמיררו המצרים את חיי אבותינו במצרים.

ממשיכה הגמרא ואומרת - רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמריתא שהיה מחזר אחר מרור א"ל מאי דעתיך דמרירין טפי איזה מרור עדיף לקחת ? והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא מצוה בחזרת רצוי לקחת חזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנא עילון ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה

נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה.

אומר רש"י - תחילה רכה. בתחילה נשתעבדו להן ע"י שכר שהיו שוכרין אותן. מרור סופו קשה. הקלח שלו מתקשה כעץ.

שואל הבאר יוסף - למה אתה צריך לאכול בתחילה רך? הרי ביום הראשון שילמו להם כסף, זה היה מתוק. עושים זכר למרור או למתוק?!

אומר הבאר יוסף תשובה נפלאה - אדם שנגרמה לו צרה שלא באשמתו, עם כל הצער והיגון שיש לו, הוא לא מאשים את עצמו במה שקרה. אבל ברגע שהוא אשם בצרה, לא רק שכואב לו מהצרה עצמה, אלא כואב לו "איך הבאתי על עצמי את הצרה הזאת".

הצרה מתעצמת יותר, כאשר האדם הביא אותה על עצמו.

אומר הבאר יוסף - זה מה שכתוב כאן, שצריך להביא חזרת שתחילתה רך וסופה קשה. כי זה שביום הראשון שילמו להם כסף, זה היה תחילת המרור. אם ביום הראשון הם לא היו מתפתים אחרי הכסף ולא היו עושים כל-כך הרבה לבנים, למחרת הם לא היו צריכים לעבוד כ"כ קשה.

יוצא, שעצם זה שהם התפתו ביום הראשון שהיה בפה רך, זה הביא עליהם את המרור. המרירות באה, כתוצאה מהתחלה רכה. אם ההתחלה היתה קשה, הם לא היו מגיעים למצב כזה. הם הפילו את עצמם במלכודת הזאת, לכן זה כאב להם!

אומרת הגמרא - תיקח חזרת שתחילתה רכה, כי עצם זה שהיה רך בהתחלה, זה היה תחילת המרור שלהם!

אומר הספר באר יוסף - עפ"י זה תוכל להבין, בשעה ששבט לוי לא עבד. שכולם למחרת בבוקר ראו שעמרם לקח לבנה אחת, לכולם כאב הלב "למה לא עשינו, מה שעשה גדול הדור?!" אם היינו עושים ככה, לא היינו נופלים היום בתוך המלכודת הזאת".

עד כאן ההקדמה לענין המרור.

שבט לוי היה פטור מעבודת פרך. למה?

כך מובא במדרש {תנחומא, פרשת וארא, אות ו} - **אמר רבי יהושע בן לוי**: שְׁבִטוֹ שֶׁל לֵוִי פָנוּי הָיָה מֵעֲבֹדֶת פֶּרֶךְ.

רש"י מביא את זה על הפסוק {ה, ד} וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוֹ לִסְבִּלְתֵּיכֶם.

אומר רש"י - לכו לסבילתיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם. אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי, ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות משה ואהרן כל הזמן יוצאים ונכנסים, סימן שהם לא היו בעבודת פרך.

שאלת השאלה - למה זכה שבט לוי, להיות פטור מעבודת פרך?

לכאורה זה פלא. למה?

הרי פרעה העביד אותם, הוא רצה כסף, הוא רצה שיבנו לו ערי מסכנות.

כל מי שלא הספיק את מכסת הלבנים, לקחו את הילד שלו ושמו אותו באמת הבנין. "לא הבאת לבנים?!" לוקחים ומכסים אותו עם טיט!

פתאום פרעה שומע שיש שבט של 278,000 איש שלא עובד, רק אוכל ישן ולומד - "זה בסדר, אני מסכים שישבו וילמדו".

מה זה? מאיפה פרעה הביא את זה?!

כתוב במדרש הגדול, ומביא את זה הכלי יקר {פרשת ויצא}, וכן החזקוני במקום:

בשעה שפרעה הגיע להלוויה של יעקב אבינו, הוא ראה דבר משונה - את ארונו של יעקב אבינו נושאים 12 אנשים בלבד. שום נכד לא מורשה לגעת בארון, מלבד מנשה ואפרים שהורשו, לאחר שהסבא יעקב בדק את הכתובה שלהם, ומצא שהיא כשרה והנישואין שלהם היו כדת וכדין.

אומרים חז"ל במדרש {בראשית רבה, פרשה ק, אות ב} - **אמר להם תנו דעתכם שלא יגע ערל אחד במטתי, שלא לסלק את השכינה מעלי, אלא כפדר הזה עשו לי, שאו אותי שלשה מן הצפון ושלשה מן הדרום שלשה מן המזרח שלשה מן המערב, כשם שאתם עושין לי כך אתם עתידין להעשות ארבעה דגלים במדבר והשכינה באמצע הסדר שאני מורה לכם כאן, כך יהיה הסדר במדבר, סביב משכן ה'.**

כותב המדרש תנחומא {פרשת במדבר, אות יב} מי לקח ובאיזה צד - והיאר צום. **אמר להם**: יהודה ויששכר וזבולון יטענו מטתי מן המזרח, ראובן ושמעון וגד יטענו מן הדרום, דן ואשר ונפתלי יטענו מן הצפון, בנימין אפרים ומנשה יטענו מן המערב. יוסף אל יטעון, למה. שהוא מלך, ואתם צריכין לחלוק לו כבוד. לוי אל יטעון. למה, שעתידין לישא את הארון, ומי שטוען את ארונו של חי העולמים, לא ישא ארונו של מת.

פרעה הגיע להלוויה, ורואה דבר מעניין – בשלמא יוסף לא נוגע בארון, מובן, זה לא נאה למשנה למלך. אבל הוא רואה שגם לוי לא נוגע.

שאל פרעה – "למה הוא עומד בצד, מה קרה?!"

אמרו לו – "תשמע, זה השבט הכי מרומם כאן! לעתיד לבוא, כשהקב"ה יצווה לבנות את המשכן, הוא עתיד לשאת את הארון, מי שנושא את ארונו של הקב"ה לא נוגע בארונו של מת!"

כותב הכלי יקר (פרשת ויצא ל, ו) – על כן אמר יעקב, לוי לא ישא ארונו לפי שלעתיד ישא ארון הקודש, ועל כן נהגו המצרים כבוד בשבט לוי כי ראו שיעקב נהג בו כבוד, ועל כן לא נשתעבדו בהם המצריים.

אם אנחנו מחפשים נדבך נוסף, של 'מעשה אבות סימן לבנים' – חומש בראשית מסתיים בנשיאת ארונו של יעקב, לכן כשם שיעקב ציוה ששבט לוי לא נושא את המיטה, כך בתחילת פרשת שמות, שבט לוי לא משועבד בעבודת פרך.

אומר החזקוני (שמות ה, ד) – **לכו לסבלותיכם**. הטעם מפני מה זכו שבימיו של לוי להיות חופשי משעבוד מצרים כששעבדו מצרים בישראל מתחילה היה פרעה משעבד עצמו עמהם כדי שיתאמצו במלאכה כדרשינן בפרך, בפה-רך באותה שעה נזכר שבטו של לוי מה ציוה יעקב בשעת פטירתו, שלא ישארו לוי לפי שהיה עתיד לשאת את ארון הקודש ולא רצה לשעבד עצמו ולא הכריחם פרעה. מיום ההוא והלאה הוקבע להיות משועבד כל מי ששעבד עצמו, ועוד נמצא באגדה, אברהם מסר כל קבלת התורה ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב ללוי, ולוי וזרעו הושיבו ישיבות במצרים ולפי שלא היו יודעים שום מלאכה ולא נסו בה, רק בתורה היה כל עסקיהם לא נשתעבדו במצרים.

כאן **בחזקוני** כתוב, שלא המצרים הם אלו ששחררו מעבודה, אלא לוי אמר, אם יעקב לא נתן לנו לשאת את ארונו, ודאי שלבנים אנו לא נושאים!

כותב הרמב"ן (ה, ד) – ומנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם פרעה שבט לוי שהיו חכמיהם וזקניהם. והכל סיבה מאת ה'.

בספר **אמת ליעקב**, לגאון ר' יעקב קמינצקי (ראיתי שמביא את זה גם **הדברי חיים**) כתוב, שיוסף במצרים כבר הכין את הקרקע, לפטור את שבט לוי מן העבודה. איפה?

כותב בסוף פרשת ויגש (מז, כב) – רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את-חקם אשר נתן להם פרעה על-כן לא מכרו את-אדמתם.

כותב האמת ליעקב – כל מה שעשה יוסף, הכל היה למען מטרה אחת, שיהיה שבט אחד בישראל, שבט לוי, שיהיה פטור מן המס, ולכן כשגזר פרעה על בני ישראל לעבוד, היו שבט לוי פטורים מזה, כי כן היה החוק בארץ מצרים, שנעשה ע"י יוסף, ששבט הכהונה פטור ממיסים, ומקבל את כל האוכל שלו מידי המלכות, ולכן כשאומרת התורה {א, יא} **וַיְשִׁימוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם**, שבט לוי היה פטור מכל מס, שהרי פרנסתו מאוצר המלוכה, על כן היה פטור מן העבודה.

כך מביא ר' יעקב קמינצקי לבאר את הכתוב בסוף פרשת ויגש.

כל הדברים האלה נפלאים. אבל בא כאן הזוהר הקדוש והופך את כל הפירושים שאמרנו לדבר אחר לגמרי:

אומר הזוהר הקדוש (בהעלותך, דף קנ"ג ע"א) – **וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבּוּדָה קָשָׁה: זו קושיא. בְּחֹמֶר: דָּא קַל וְחֹמֶר. וּבִלְבָּנִים: דָּא לְבוֹן הִלְכָּה. וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה: דָּא בְּרִייתָא. אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרָה: דָּא תִּיק"ו.**

באים המפרשים ושואלים – מה רוצה כאן הזוהר הקדוש? לוקח פשט פשוט בפסוק של "**בְּחֹמֶר וּבִלְבָּנִים**" והופך אותו לדבר שכל-כך רחוק מהמציאות. מה היה קשה לזוהר, שהוא היה צריך להפוך את המשמעות הפשוטה של הפסוק, למשמעות של קושיא, קל וחומר, גזירה שוה, ברייתא ותיק"ו, למה הוא מפרש את זה כך?

כותב הספר אור גדליה (ליקוטי דיבורים פרשת שמות), לגאון ר' גדליה שור – אם ישאלו אותך למה זכו בני ישראל למתן תורה?

מדובר במעמד הר סיני. מעמד שעם ישראל רואה את הקב"ה יורד על הר סיני. איך עם ישראל מסוגל נפשית להסתכל בשכינה? הקב"ה יורד עם פמליה של 22,000 מלאכי השרת. אדם רואה את כל המלאכים האלה, ודמו לא קופא על המקום?! אנשים שראו מלאכים, לא יכלו אח"כ לדבר!

פירוש הדבר, שהקב"ה דאג להכין אותם למעמד הר סיני. איך מכינים אותם למעמד הר סיני?

אכילת המן שהיתה במדבר, היתה ההכנה לקראת מתן תורה. אנשים אכלו אוכל של מלאכי השרת. למה???

אתה הולך למעמד הר סיני, אתה הולך להיות כמו מלאך. אתה הולך לראות את השכינה, אתה לא יכול לאכול אוכל רגיל. אתה חייב להכין את עצמך מט"ו בחודש אייר לאכילת המן. אכילת המן, מכשירה את האדם, להיות בחינה של מלאך.

זיכור החומר במצרים, שמונים ושש שנה של עבודת פרך, הפכו את עם ישראל למזוכים מהחומר, וכך יכלו לעמוד במעמד הר סיני!

יוצא שכל השמונים ושש שנה של עבודת הפרך במצרים, היו הכנה למעמד הר סיני.

בואו ונוסיף על הדברים דברי מדרש:

יתרו מגיע למדבר סיני, אומרת התורה (יח, כז) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֲתָנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אֶרְצוֹ ... (יט, א) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינִי.**

אומר המדרש וילקוט שמעוני, פרשת יתרו, סימן רע"א - (יח, כז) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֲתָנוֹ** ואח"כ (יט, א) **בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי** מה הקשר בין הפסוקים!? **אמר שלמה (משלי יד, י) לֵב יוֹדֵעַ מָוֶת נַפְשׁוֹ וּבְשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר.**

אמר הקב"ה: בני היו משועבדים בטיט ולבנים, ויתרו היה יושב בתוך ביתו בבטח והשקט ובא לראות בשמחת התורה עם בני? לפיכך וישלח משה את חותנו ואחר כך בחדש השלישי למה? כך דרש משה: קל וחומר: ומה אם מצווה אחת כשבא הקב"ה ליתן מצוות פסח אמרה תורה: כל בן נכר לא יאכל בו, תרי"ג מצוות שרוצה ליתן לישראל יהא יתרו כאן ויראה אותם!? לפיכך וישלח משה ואחר כך בחדש השלישי.

וכאן כולם יעמדו ויצעקו - גוואלד! ומה עם שבט לוי שגם לא היו בשעבוד???

שאלה עצומה. את התשובה עונה הזוהר הקדוש.

אומר הרב בנצל בספרו - אני לא שואל שאלה לגבי שבט לוי, איפה הוא היה במצרים. בברית בין הבתרים אומר הקב"ה לאברהם אבינו (טו, יג) **יָדַע תִּדַּע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.** אז נכון, זה לא היה 400 שנה, אלא 210 וקושי השיעבוד השלים, הכל נכון.

אתם מכירים את הבדיחה הזאת - אחד הזמין את חבר שלו למסיבת 'חתונת הזהב' - חמישים שנות נישואין.

אומר לו החבר - מה חמישים שנות נישואין!? לפני חמש שנים היתה חתונת הכסף, יש לך עוד עשרים שנה!

"כן, אבל קושי השיעבוד השלים" ☺

שואל הרב בנצל - לא נאמר בברית בין הבתרים **"וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה חוּץ מִשְׁבֵּט לֵוִי"**. איך שבט לוי לא מקיים את גזירת ברית בין הבתרים?

מה התשובה?

אומר הזוהר הקדוש - תשמע, לא חייבים לעבוד עבודת פרך, לא חייבים לסחוב בלוקים. אפשר להמיר את עבודת הפרך, בישיבה - באוהלה של תורה!

אפשר להתייגע על הקושיה ועל הברייתא ועל התיקו. אם תשב בבית המדרש ותתייגע, גם זה נחשב ל- **וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**! הקב"ה לא אמר איך יענו אותם. זה יכול להיות בבית המדרש או בלבנים.

שבט לוי המיר את עבודת הפרך ב"עבודה בבית המדרש". שאר השבטים עבדו בלבנים.

כך מבארים רבותינו את היסוד הנפלא הזה.

אם אלה הם פני הדברים, נוכל בע"ה להוסיף עוד נדבך אחד:

כל השבטים עבדו, ואחר כך זכו לנחלה בארץ ישראל.

נאמר בתורה (בראשית לו, ו) **וַיֵּקַח עֲשׂוֹ אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֶת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ וְאֶת כָּל בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת כָּל קְנִיָּנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֵלָיו: (ז) כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבֵּט יַחֲדָו וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מִגּוּרֵיהֶם לִשְׁאֵת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם.**

אומר רש"י - ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה (פסוק ו) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזרת (טו יג) כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו.

אמר עשו, מי שמקבל חלק בארץ ישראל, צריך לעבוד עבודת פרך!

בברית בין הבתרים שאל אברהם אבינו את הקב"ה **"בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָה"** איך אני אדע שאקבל את ארץ ישראל?!

אמר לו הקב"ה - **וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה!**

אומר עשו - מי שנשאר לגור פה, צריך לרדת למצרים. אני לא רוצה, לא מצרים ולא ארץ ישראל!

הלך עשו מן המקום, והשאיר את זה רק ליעקב (רש"י).

אם ככה יוצא, שמי שעבד עבודת פרך במצרים, זכה לנחלה בארץ ישראל. אבל שבט לוי שלא עבד עבודת פרך, איך קיבל נחלה???

התשובה היא - הוא לא קיבל נחלה! כי כדי לקבל נחלה בארץ ישראל, צריכים לעבוד עבודת פרך!

עשו ודאי לא יכלו ללמוד קושיות ולבון הלכתא, אין את זה אצלו. ממילא, כדי לקבל חלק בארץ ישראל, צריכים לעבוד עבודת פרך!

אמר הקב"ה לשבט לוי, שלא עבד עבודת פרך – "אתה תהיה הנחלה שלי", ומתחילה ייעד אותו הקב"ה, להיות חלקו לעתיד לבוא, בעבודת בית המקדש.

כל הדברים שאמרנו עד עכשיו, מופיעים במשפט אחד, בפרקי אבות:

אומר התנא ר' נחוניא בן הקנה {פרק ג, משנה ה} - רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ.

אומר המדרש שמואל על פרקי אבות - מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. שכך מצינו, שהיו בני ישראל במצרים משועבדים לפרעה, בחומר ובלבנים ובכל עבודת השדה, והיה עליהם עול מלכות כבד. ושבט לוי לא היה משועבד לפרעה, כיון שהיו עוסקים בתורה.

כל מי שמקבל על עצמו לעבוד בקושיה, בליבון הלכתא, מורידים מעליו על מלכות ועל דרך ארץ.

אנחנו רוצים להוסיף על כך נדבר נוסף:

בספר משנת ר' אהרן {חלק א, עמוד ע"ו. חלק ד, עמוד כ"ב}, לר' אהרן קוטלר, הוא פותח בדברי הגמרא {מסכת סנהדרין צט, ב} - כל אדם לעמל נברא שנאמר {איוב ה-ז} כי אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר {יהושע א-ח} לא ימוש ספר התורה הזה מפוך הוי אומר לעמל תורה נברא.

כותב ר' אהרן קוטלר – עיקר בריאתו של אדם, זה לעמל. יש אפשרות להמיר את זה. במקום עמל כפיים, ניתן להמיר את זה בעמל תורה. אשרי מי?! אשרי שעמלו בתורה.

מביא ר' אהרן קוטלר מהרי"ל דיסקין שמביא את דברי הזוהר, שקל וחומר זה ליבון הלכתא.

אומר המהרי"ל בשם הזוהר הקדוש – אם עם ישראל היה יושב והוגה בתורה במצרים, לא היה להם שיעבוד של חומר ולבנים. כל הסיבה שפרעה שיעבד אותם בחומר ובלבנים, זה משום שלא ישבו בבית המדרש.

כך מביא ר' אהרן קוטלר.

אני רוצה להביא יסוד נפלא בביאור הדבר, כפי שמופיע בספר שנים מקרא ואחד תרגום, לר' יששכר רובין זצ"ל.

בספר שלו על פרשת שמות. הוא מביא את דברי המהרי"ל ומוסיף עוד קטע בדבריו, פשוט השלמה נפלאה:

כתוב בפסוק {שמות א, ז} ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם.

שואל המהרי"ל - אם כתוב שהם "פרו וישרצו וירבו ויעצמו", כולם מבינים שמלאה הארץ אותם. בשביל מה אומרת לנו התורה "ותמלא הארץ אתם"?

שאלה נוספת שואל המהרי"ל דיסקין - הקב"ה אומר לאברהם אבינו {טו, יג} ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה - יש כאן שלוש תיבות מיותרות. ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם - איפה נמצאים גרים? רק בארץ לא להם!

אם זה בארץ שלהם, הם לא נחשבים לגרים! למה כתוב כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם?

אומר המהרי"ל דיסקין תירוץ נפלא - 210 שנים היו בני ישראל במצרים, 86 שנים מתוכם היו בעבודת פרך.

באותם 210 שנים שהם היו במצרים, הושיב אותם יוסף בארץ גושן. מה עשו שם?

כולם ישבו ולמדו!

{שמות א, ז} ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם - הם יצאו מתחומי גושן והתחילו להסתכל פה ופה. זה הביא השלמת הכנסה מכאן וזה הביא קורס. לאט לאט הם יצאו מארץ גושן.

כשהם יצאו מארץ גושן, אמר להם הקב"ה – "ידע תדע כי גר יהיה זרעך". כל זמן שאתה תהיה בגושן לא יקרה כלום, ברגע שאתה תלך בארץ לא להם, ברגע שתצא מארץ גושן, שהיא ארץ של בני ישראל, למה!?

כי פרעה נתן את הארץ הזאת לשרה אמנו. זה ארץ שלהם! כשאברהם אבינו היה שם, בין המתנות שפרעה נתן לו, הוא קיבל את ארץ גושן. אז זה ארץ שלהם!

באותו רגע שהם יצאו מגושן לארץ לא להם, התחיל ישר "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה".

יוצא שכל זה קרה, כאשר הם הוציאו עצמם מהישיבה. כל זמן שהם היו בישיבה, לא היתה להם שום בעיה, שום עבודת פרך. יצאו החוצה, החל השיעבוד!

למדנו מכאן את היסוד הנפלא של שבט לוי:

אדם יכול להמיר עמל כפיים בעמל פה, שנאמר {איוב ה, ז}
אדם לעמל יולד.

ישנה רק דרך אחת – עמל מלאכה או עמל פה, אשרי מי שעמלו בתורה!

יש סיפור ידוע על סבא שהולך עם הנכד שלו בתל אביב, מראה לו הסבא – אתה רואה, את הבית הזה אני בנית...!

אומר הנכד – סבא, פעם היית ערבי?! ☺ ☺ ☺

מסופר, כשהרב מפוניבז' רצה לבנות את הישיבה, שכר עשרה פועלים כדי להקים את הגג של הישיבה.

הגיעו הפועלים ב- 7 בבוקר, גשם ניתך מהשמים... אי אפשר לצקת.

יושבים ומחכים... שעה, שתיים. "כבוד הרב זה לא מפסיק, אתה צריך לשלם על יום עבודה מלא".

אמר להם – בסדר, לקחתי אתכם ליום שלם, אשלם לכם יום עבודה שלם. אבל אתם לא הולכים הביתה. תעלו למעלה לבית המדרש, כל אחד לוקח סטנדר עם גמרא ומתחיל ללמוד.

אמרו לו – כבוד הרב, אנחנו מוכנים בלי כסף, כולם מוכנים ללכת הביתה! לא רוצים שום דבר, הולכים הביתה!

אדם מעדיף לעבוד יום שלם בבלוקים, מאשר להזיע שעה אחת בגמרא!

היום ברוך ה', יש לך הדף היומי, אפילו באינפוזיה ☺

לשבת ולעמול לילה שלם על דף גמרא, מי עושה את זה ???
אומר הזוהר – שבט לוי!

אומר הקב"ה – סבל אפשר להמיר. לא חייבים לסבול, אפשר להמיר את זה בדבר אחר. במקום לסבול בפרנסה תתייגע בתורה, והקב"ה יזמין לך פרנסה!

זה היסוד הגדול של פרשת השבוע!

כותב לנו הרמב"ן, שספר בראשית הוא ההכנה לספר שמות. יעקב אבינו פטר את שבט לוי מנשיאת הארון, אמר להם – רבותי, אתם עתידים לשאת את ארון הקודש, אל תיגעו במיטה שלי!

השאייר לנו יעקב אבינו מסר לדורות- מי שישא את ארון הקודש - מי שיקח על עצמו עול תורה, לא יצטרך לעבוד. הקב"ה הוא נחלתו, יתן לו פרנסה בשפע.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות במהרה בימינו אמן ואמן!!!